

บรรณานุกรม

หนังสือ

คณะกรรมการแผนกตำรามหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. พระชัยม-
ปัทม์ภูฏาแปล ๘ ภาค. ภาคที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

จินตบุรินทร์นุก, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ
สันสกฤต. พระนคร : มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

ชาตกฤษฏา. ๑๐ ภาค. ภาคที่ ๙ มหานิบาตวรรณนา. พระนคร : มหาวิทยาลัย,
๒๕๖๕.

ชินวรสิริวัฒน์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวง. มหานิบาตชาตกทศชาติฉบับชินว.
พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๕๔๑.

ชิน ศิลปบรรเลง. "การไหว้ครูคนตรี." หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิง
ศพ พ.ศ.ชิน หงษ์รัตน์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๑๖.

ชนิด อยู่โพธิ์. โชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
๒๕๐๘.

นิบาตชาตกฉบับหอสมุดวชิรญาณ. เล่ม ๙. สัตตกนิบาต. พระนคร : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๕๖๘.

_____. เล่ม ๑๒. เตรงนิบาต. พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๖๙.

_____. เล่ม ๑๘. อสัคนิบาต. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๓๒.

นิบาตชาดกฉบับหอสมุดวชิรญาณ. เล่ม ๒๑. มหานิบาต. พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, ๒๔๗๒.

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ผ่านฟ้าวิทยา, ๒๕๑๐.

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เล่ม ๒๗. พระสุตตันตปิฎก
ขุททกนิกาย ชาดกภาค ๑. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.

————. เล่ม ๒๘. พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดกภาค ๒. พระนคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.

พิทยาลงกรณ์, พระราชวรรังสรรค์เชอ กรมหมื่น. พระนลคำฉันท์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางใหญ่ อุทยานานนท์. ม.ป.ท., ๒๔๘๘.

พุทธชยอกฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องอุณรุท. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุวรรณ วิชัยสิทธิ์.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามมิตร, ๒๕๑๔.

————. รามเกียรติ์ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๑๐.

พระพุทธรูปเลิศล้ำนภลัย, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องรามเกียรติ์.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุริยสภา, ๒๕๑๒.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เทพเจ้าและสิ่งน่ารู้. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมบรรณาคาร, ๒๕๑๖.

————. บ่อเกิดรามเกียรติ์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๑๓

————. พระนลคำหลวง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ม.ป.ป.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระกฤษเศป. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุริยสภา, ๒๔๐๔.

—————. ลิลิตนารายณ์สิบปาง. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๔.

—————. สาวิตรีความเรียงและบทละครร้อง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพ-

มหานคร : โรงพิมพ์สุริยสภา, ๒๔๕๘.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. ฉันทบทสุริยสภา. ๘ ภาค.

ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๑๑.

วิจิตรวาทการ, หลวง. วรรณคดีชาตก. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๔๕๕.

วิสุทธ์ บุญยกุล. วิสุทธ์โพธิ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนส์ไตร์,

๒๕๒๐.

ศรีปราชญ์. อนิรุทธคดี. พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๐๓.

เสงี่ยม คุมพวาส. สมเด็จพระสังฆราชสมัยจักรีวงศ์. พระนคร : รวมสาส์น,

๒๕๐๘.

บทความ

ศักดิ์ศรี แยมักดา. "อุษี." วารสารเมืองโบราณ ๕ (มิถุนายน - กรกฎาคม

๒๕๒๒) : ๗๑ - ๘๒.

ศ.ย. (ศักดิ์ศรี แยมักดา). "นารท." สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

ตอนที่ ๒๕๔ (๒๕๒๒) : ๕๖๑๒ - ๕๖๑๕.

BIBLIOGRAPHY

Books

- Apte, Vaman Shivram. The Practical Sanskrit-English Dictionary. Delhi : Motilal Banarsidass, 1970.
- Easham, A.L. The Wonder that was India. Calcutta : Rupa & Co., 1971.
- Dowson, John. A Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History and Literature. 5d ed. London : Trübner & Co., 1913.
- Dutt, Manmatha Nath, tr. The Garuda Purāṇam. Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1968.
- , tr. The Harivamsha. Calcutta : Elysium Press, 1897.
- , tr. The Ramayana. Vol. I, IX - X. Calcutta : Girish Chandra Chackravarti, 1892.
- Griffith, Ralph T.H., tr. The Hymns of the Rgveda. Vol. II. 5d ed. Varanasi : Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1971.
- , tr. The Rāmāyan of Vālmīki. Vol. I. London : Trübner and Co., 1870.
- Hopkins, Edward Washburn. Epic Mythology. Delhi : Motilal Banarsidass, 1974.

- Lanman, Charles Rockwell. A Sanskrit Reader. Cambridge :
Harvard University Press, 1884.
- Macdonell, A.A. Sanskrit-English Dictionary. London :
Longmans Green and Co., 1893.
- Macdonell, Arthur Anthony and Keith, Arthur Berriedale.
Vedic Index of Names and Subjects. 2 Vols. 3d ed.
Delhi : Motilal Banarsidass, 1967.
- Malalasekera, G.P. Dictionary of Pāli Proper Names. London:
Luzac & Company Ltd., 1960.
- Mani, Vettam. The Purānic Encyclopaedia. Delhi : Motilal
Banarsidass, 1975.
- Monier Williams, Sir Monier. A Sanskrit-English Dictionary.
London : Oxford at the Clarendon Press, 1899.
- Moor, Edward. The Hindu Pantheon. London : T.Bensley,
1810.
- Redhakrishnan, S., tr. The Bhagavadgītā. 3d ed. London:
Unwin Brothers Ltd., 1953.
- Roy, Protap Chandra, tr. The Mahābhārata of Krishna-
Dwaipayana Vyasa. Calcutta : Bharata Press, 1884 -
1887.
- Sorrensen, S. An Index to the name in Mahābhārata. Delhi:
Motilal Banarsidass, 1969.

Tagare, Ganesh Vasudeo, tr. The Bhāgavata Purāna. Vol. VII-IX. Delhi : Motilal Banarsidass, 1976.

Tawney, C.H., tr. The Kathā Sarit Sagara. Vol. I. 2d ed. Calcutta : The Asiatic Society, 1968.

The Liṅga Purāna. Translated by A Board of Scholars. Delhi : Motilal Banarsidass, 1973.

The Mahābhārata text as constituted in its critical edition. 4 Vols. Poona : The Bhandarkar Oriental Research Institute, 1971 - 1974.

The Śiva Purāna. Translated by A Board of Scholars. Delhi : Motilal Banarsidass, 1974.

Vijñanananda, Swami, tr. Śrīmad Devī Bhagavatam. The Sacred Books of the Hindus. Vol. XXVI. Part II. Edited by Sudhindra Nath Vasu. Allahabad : The Panini Office, 1923.

Whitney, William Dwight. The Roots, Verb-Forms and Primary Derivatives of the Sanskrit Language. Delhi : Motilal Banarsidass, 1885.

Wilkins, W.J. Hindu Mythology. Delhi : Book Store, 1972.

Wilson, H.H., tr. The Vishnu Purāna. Vol. I - II, IV - V. London : Trübner & Co., 1866.

Zimmerman, J.E. Dictionary of Classical Mythology. New York: Bantam Books, 1966.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ฤษีนารทในวรรณคดีบาลี

จากการศึกษาเรื่องราวของฤษีนารทในวรรณคดีบาลี อาทิ พระไตรปิฎก อรรถกถาต่าง ๆ เช่น ชาตกกัฏฐกถาและพระชัยมปัทฐกถา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ฤษีนารทที่ปรากฏในวรรณคดีบาลีไม่น่าจะเป็นฤษีคนเดียวกัน จึงเข้าใจว่าคงจะเป็น ฤษีหลายคนที่มาพ้องกันเท่านั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงบทบาทของฤษีนารทแต่ละคน ตามที่ปรากฏในวรรณคดีบาลีดังต่อไปนี้

สุทธาโกชนชาคกกล่าวถึงเรื่องราวของฤษีนารทว่า เป็นฤษีที่ชอบอุบายให้ผู้อื่นแตกสามัคคีกัน ดังมีเรื่องราวว่า ครั้งหนึ่งธิดาของท้าวสักกะ ๔ องค์ คือ นางอาสา นางสัทธา นางสิรี และนางหิริ รื่นเริงกันอยู่ที่เขาคัธมาทนต์ ไคแลเห็นฤษีนารท ถี้อดอกปาริฉัตตกผ่านมา นางเทพธิดาทั้งสี่จึงกล่าวขอร้องไม้แก่นั้น ฤษีนารทจึงบอกให้นางเทพธิดาเหล่านั้นไปทูลถามท้าวสักกะว่า ในบรรดานางทั้งสี่ ผู้ใดประเสริฐกว่า ตนจะให้ดอกไม้แก่นั้น เมื่อไ้ฟังคำของฤษีนารท นางเทพธิดาทั้งสี่มีความโกรธแค้นอย่างยิ่ง เพราะแต่ละนางต่างก็ลุ่มหลงในความงามของตน จึงพากันไปเฝ้าท้าวสักกะ และทูลถามว่าในบรรดาพวกคนใด เป็นผู้ประเสริฐกว่า ท้าวสักกะทรงคิดว่าถ้าพระองค์ ตัดสินว่าธิดาองค์ไหนประเสริฐกว่าธิดาองค์อื่นจะโกรธ จึงส่งธิดาทั้งสี่ไปให้พระโกสิย- คายสซึ่งตั้งอาศรมอยู่ที่หิมวันตประเทศเป็นผู้ตัดสิน ปรากฏว่าพระโกสิยคายสตัดสินว่า นางหิริ เป็นผู้ประเสริฐกว่า เพราะนางเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในคุณอันประเสริฐ มีหิริโศคตปปะ^๑

^๑พระพรหมมุนี (อุปวิกาโส แยม) , "สุทธาโกชนชาคก," นิบาตชาคก ฉบับหอสมุดวชิรญาณ, อสัคินิบาต. (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๗๒), ๑๘ : ๑๑๐ - ๑๑๕. เฉพาะเรื่องนี้แม้ว่าจะป็นวรรณคดีบาลี ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของฤษีนารทในวรรณคดีสันสกฤต แต่ลักษณะที่แสดงออกของฤษีนารทในเรื่องนี้มีเค้าของฤษีนารทในวรรณคดีสันสกฤตอยู่บางคือ อุปนิสัยที่ชอบอุบายให้ผู้อื่นวิวาทกัน.

มหาชนกชาคกกกล่าวถึงฤษีนาทว่า เป็นฤษีคนหนึ่งที่ได้ถวายโอราบทแก่พระมหาชนกเมื่อครั้งที่เสด็จออกบวรพชา ดังมีเรื่องราวว่าพระพุทธเจ้าเมื่อยังเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ได้เสวยพระชาติเป็นพระมหาชนกษัตริย์แห่งกรุงมถิลานคร วันหนึ่งพระมหาชนกเสด็จประพาสอุทยาน ทรงเห็นมะม่วงต้นหนึ่งมีผลสุกงาม จึงรับสั่งให้เอามาเสวยผลหนึ่งและตั้งพระทัยว่าเวลาเสด็จกลับจะเสวยอีก เมื่อพระองค์เสวยเสร็จและเสด็จเลยไปแล้ว พวกอำมาตย์ข้าราชการบริพารก็กลุ่มรวมแย่งกันปลิดผลมะม่วงกินและหักกิ่งใบย่อยยับ เมื่อพระมหาชนกเสด็จกลับทรงเห็นต้นมะม่วงอยู่ในสภาพเช่นนั้นก็บังเกิดความสังเวช ทรงคิดว่าการที่ต้นมะม่วงต้นนี้ถูกหักย่อยยับเพราะมีผลโอชะรสส่วนตนไม้อื่น ๆ ที่ไม่มีดอกผลก็สามารถทรงตนอยู่ได้โดยไม่มีใครรบกวน ทำให้พระองค์ได้คิดว่า ความมั่งคั่งนั้นเป็นภัย ทั้งต้นไม้และคนผู้ที่จะมีความสุขที่สุดก็คือผู้ที่ไม่มียะไรเลย นับแต่นั้นมาพระมหาชนกไม่ทรงยินดีในราชสมบัติ จึงเสด็จออกผนวชแม่พระนางสิวลีผู้เป็นชายาได้ใช้ความพยายามหลายอย่าง ที่จะให้พระองค์กลับครองราชสมบัติตามเดิมแต่ก็ไม่เป็นผล พระนางจึงเสด็จออกติดตามไปหาง ๆ พร้อมด้วยข้าราชการบริพาร ฝ่ายฤษีนาทพำนักอยู่ที่สุวรรณคูหาในหิมวันตประเทศ แลดูสัตว์โลกด้วยทิพยจักขุก็เห็นพระมหาชนกเสด็จออกบวรพชา จึงเหาะไปปรากฏตนเบื้องพระพักตร์ของพระมหาชนกเพื่อถวายโอราบทแก่พระองค์ ฤษีนาททูลถามพระมหาชนกว่าคนเหล่านี้แวกล้อมพระองค์ทำไม พระมหาชนกทรงตอบว่าคนเหล่านี้มาติดตามพระองค์ เพราะพระองค์ทรงละทิ้งพวกเขาไป เนื่องจากพระองค์หมกมิดใจ ไม่ทรงยินดีในเหยาเรือนเมื่อได้ฟังดังนั้น พระนารถฤษีจึงกล่าวให้โอราบทแก่พระมหาชนกว่า "พระองค์เพียงแต่ทรงสรีระอันกรองบรรพชิตบริวารแลยากาสาวะนี่จะสำคัญว่าเราข้ามพ้นกิเลสแล้วหาได้ไม่ กรรมคือกิเลสจะกำหนดเท่านั้นหาได้ไม่ เพราะว่าอันตรายคือกิเลสของพระองค์มีมาก"^๑

^๑ชาตกัฏฐกถา ภาค ๘ มหาชนกชาคก มหานิบาต (พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๖๕), หน้า ๕๕ - ๕๖.

เมื่อได้ฟังดังนั้น พระมหากษัตริย์ตรัสถามต่อไปว่า อันตรายอะไรจะมีแก่ พระองค์อีก เพราะว่าพระองค์ไม่ทรงปรารถนาสิ่งรื่นรมย์ทั้งหลายในโลกมนุษย์และใน เทวโลก พระนารถผู้จึงได้แสดงอันตรายทั้งหลายแก่พระมหากษัตริย์ว่า "อันตราย มากที่เดียวคือความหลับ ความเกียจคร้าน ความง่วงเหงา ความไม่ชอบใจ ความเมา เพราะบริโภคน้ำค้ำอาหารเกินประมาณตั้งอยู่ในสรีระของพระองค์"^๑

คำพูดเป็นเชิงดูหมิ่นเหล่านี้ พระมหากษัตริย์เห็นเป็นคำสอน คำเตือนใจ ฉะนั้นแทนที่จะโกรธ พระมหากษัตริย์กลับขอบพระคุณพระนารถผู้ แล้วออกเดินทางต่อไป ส่วนพระนารถผู้ให้โอวาทแก่พระมหากษัตริย์แล้วก็เหาะกลับไปยังที่อยู่ของตน

จุลนารถกัศสพชากก กล่าวถึงเรื่องราวของฤษีนารถที่เกี่ยวข้อกับสตรีว่า พระนารถฤษีถูกสตรีทำลายศีล ต่อเมื่อได้ฟังโอวาทจากฤษีผู้เป็นบิดาจึงกลับได้สติ ครั้งมี เรื่องราวว่า พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลพราหมณ์ เมื่อภรรยาตายจึงพานบุตรชายชื่อ นารถเข้าไปสู่หิมวันตประเทศและบวชเป็นฤษีพร้อมด้วยบุตรนั้น วันหนึ่งฤษีผู้เป็นบิดา ออกไปเก็บผลไม้ในป่า เป็นเวลาเดียวกับที่นางกุมาริกาหนีพวกโจรมาพบฤษีนารถอยู่ อาศรมผู้เดียว จึงได้ประโลมฤษีนารถด้วยความยินดีในกามคุณ ครั้นทำลายศีลของ ฤษีนารถแล้วก็ชักชวนให้ไปอยู่กับตน พระนารถฤษีตกลงแต่มีข้อแม้ว่าจะต้องรอให้บิดา กลับมาก่อนจึงจะอำลาบิดาไป นางกุมาริกาจึงออกเดินทางไปก่อนและบอกทิศทางให้ ฤษีนารถตามไป เมื่อนางกุมาริกาไปแล้วฤษีนารถก็เกิดความโหม้นสเสียใจนอนซบเขา อยู่ภายในบรรณศาลา ครั้นเมื่อบิดากลับมาจึงบอกว่าตนขอลาไปอยู่ในเมืองกัษนาง

^๑ชาตกัฏฐกถา ภาค ๘ มหากษัตริย์ชากก มหานิบาต, หน้า ๘๖.

กุมาริกา ไม่ประสงค์ที่จะบวชเป็นฤๅษีอยู่ในป่าอีกต่อไป และขอร้องให้บิดาแนะนำสั่งสอนตนก่อนที่จะออกเดินทางไป ฤๅษีผู้เป็นบิดาได้แสดงโอวาทแก่นบุตรของตนหลายประการ จนกระทั่งฤๅษีนารถกลับใจสดีรู้สึกเบื่อหน่ายในนิสสัย และเห็นว่าตนไม่สมควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับทางโลก จึงบวชเป็นฤๅษีคามเคิมและอยู่ในโอวาทของบิดา ครั้นสิ้นชีพก็ไปเกิดในพรหมโลก^๑

อินทริยชาตก กล่าวถึงเรื่องราวของฤๅษีนารถว่าเป็นฤๅษีคนหนึ่ง พำนักอยู่ในถ้ำที่เร้นลับแห่งหนึ่งบริเวณภูเขาอัญชันคีรี ณ มัชฌิมประเทศ ใกล้เคียงกับภูเขานั้นมีหมู่บ้านหนึ่งซึ่งมีผู้คนอาศัยอยู่มากมาย และระหว่างภูเขาอัญชันคีรีกับหมู่บ้านนั้นมีแม่น้ำอยู่สายหนึ่ง วันหนึ่งชาวหมู่บ้านทั้งหญิงชายได้มานั่งชุมนุมกันที่ริมแม่น้ำแห่งนี้ ฤๅษีนารถแลเห็นนางทาสีรูปงามคนหนึ่งก็นิรักใคร่และตกอยู่ในอำนาจกิเลสกำม ไม่ยอมบริโภคอาหารนอนนิ่งอยู่ถึง ๗ วัน ฤๅษีกาฬเทวิลผู้เป็นพี่ชายทราบเรื่องนี้จึงขอให้ฤๅษีสรวงกะผู้เป็นอาจารย์ของตนมาแสดงโอวาทแก่ฤๅษีนารถ และชี้ให้เห็นถึงกามสุขว่าเป็นทุกข์ ทำให้ฤๅษีนารถสำนึกใจจึงกลับมรภิรักษาคีลต่อไป ทาณานที่เสื่อมไปแล้วให้คงคืนมาตามเคิม^๒

พรหมนารถชาตก กล่าวถึงพระนารถว่าเป็นชื่อพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนารถมหาพรหมไค้แปลงเพศเป็นฤๅษีเหาะลงมาจากเทวโลก เพื่อช่วยพระนาง

^๑ พระราชาภิรมย์ (แจ่ม บุรณนนท์), "จุลลนารถกัศสพชาตก," นิบาตชาตกฉบับหอสมุดควชิรญาณ, เศรสนิบาต. (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๔๖๕), ๑๒ : ๔๒ - ๕๑.

^๒ หลวงธำรงเจกัยรัฐ (เทศ วิริยรัต), "อินทริยชาตก," นิบาตชาตกฉบับหอสมุดควชิรญาณ, สัคคกนิบาต. (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิรพรรณนารถ, ๒๔๖๘), ๕ : ๒๓๖ - ๒๔๕.

อุฏฐานกั	สีลวนคั	วทญุณู
สยเมว	โกเคหิ	นิมนตยนุติ
กมมึ	กริตฺวา	ปุนมาหเรสี ๑

ความว่า ถ้าอาตมภาพรู้ว่าพระองค์มีศีล ทรงนำทรัพย์ไปทำประโยชน์ อาตมภาพก็จักให้ทรงยืมสักหารอย แต่ที่พระองค์ชั่วช่าจตุจากนี้แล้วก็จะไปอยู่ในรก ใครจะไปทรงทรัพย์พินหนึ่ง ในรกรันั้นใด ผู้ใดไม่มีศีลธรรมประพฤติชั่ว เกี่ยวจากรานมีการงานหยาบช้าไว้ในโลกนี้ บัณฑิตทั้งหลายยอมไม่ยอมให้ผู้นั้นกู้หนี้ยืมสิน เพราะจะไม่ไคทรัพย์คืนจากคนเช่นนั้น ส่วนผู้อยินยอมให้ทำกิจการมีศีลธรรม เขาถูกรู้ยอมเอาทรัพย์มา เชื้อเชิญเราเอง ถวายคิดเห็นว่าทำกิจเสร็จแล้วพึงนำมาใช้^๒

ต่อจากนั้นพระนารทฤๅไนได้แสดงถึงเรื่องผลกรรมของคนทำชั่วจะต้องตกนรก ได้รับทุกข์ทรมานต่าง ๆ นานา เช่น ถูกฝูงแร้งกาและสุนัขจิ้งจอกกินเนื้อ ถูกทิ่มแทง กวดยหอกเนื้อขาดเป็นชิ้น ๆ ต้องปีนต้นจ้าวที่มีหนามเหล็กแหลมคม เป็นต้น ทำให้พระเจ้าอังกศิราชรู้สึกพระองค์ว่าหลงผิดเสียแล้ว จึงทรงขอร้องให้ฤๅษีนารทช่วยแนะนำหนทางที่จะไม่ไปสู่นรกแก่พระองค์ พระฤๅษีจึงทูลบอกทางอันบริสุทธ์ โดยยกโบราณกรณชาติปฏิบัติชอบมาเป็นตัวอย่างว่า

ยถา อหุ ชตรญุโร เวลฺลสามิตฺโต จ อุฏฐโก
 ยมทศฺติ

ศูนย์จิตยทรัพย์ากร
 จพาลงกรรมมหาวิทยาลัย

๑๒๔. ชาตักกัฎฐกถา ภาค ๑๐ พรหมนารทชาตก มหานิบาต หน้า ๑๘๓ -

๑๘๔.

^๒ ยัม บัณฑิตยาดูร, "พรหมนารทชาตก," นิบาตชาตกถนบับหอสมุด
วชิรญาณ, มหานิบาต (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๗๒), ๒๑ : ๒๒๑.

อุสินโร จาปี สิวี จ ราชา
ปริจาริกา สมณพราหมณานัน

เอเต จญฺเญ จ ราชานโน	เย สกฺกวิสัยํ คตา
อธมฺมํ ปรีวชฺเชตฺวา	ชมฺมณฺฺจฺร มหิปติ
อนนฺตตฺตา จ เต พฺยฆเ	โฆสยนฺตุ ปุเร ทว
โก ฉาโต โโก จ ตสฺสโต	โก มาลํ โโก วิเดปนํ
นानารคฺตานิ วคฺตานิ	โก นคฺโค ปรีทิสฺสติ
โก ปนฺเต นคฺตมาเทติ	ปาตุกา จ มฺนุ สฺภา
อิติ สาขญฺจ ปาโต จ	โฆสยนฺตุ ปุเร ทว
ชินฺณํ โปสํ กวสฺสญฺจ	มาตฺสฺสุ ฆฺญชฺช ยดา ปุเร
ปรีหารญฺจ ทคฺชาลี	อธิการกโต พลี ๑ ^๑

ความว่า โบราณกษัตริย์ทั้งหลายคือ ท้าวชตรฐ ท้าวเวสสุมาต ท้าวอัฐภุคะ ท้าวยมทัตติ ท้าวอุสินนระ ท้าวสิวีราช ทั้ง ๖ พระองค์นี้และพระองค์อื่น ๆ ไคร่กระทำการบำรุงสมณพราหมณ์ เล็ดจู่ไปแล้วสู่สวรรค์เทวโลก ชาวแต่พระองค์เป็นผู้เป็นเจ้าแผ่นดิน ขอพระองค์โคละเวณอธรรม ประพฤติแต่ธรรมอย่างกษัตริย์เหล่านั้นเถิด พระองค์จงให้ราชบุรุษถืออาหารไปประกาศภายในพระราชวัง และในพระมุกครว้าใครทิวไคร่กระหาย ใครปรารถนามาลาและเครื่องดูบไล ใครไม่มีผ้านุ่งผาหมจุกนุ่งห่มผ้าสีต่าง ๆ ไคร่ต้องการและรองเท้าวางคู่ เดินทาง ขอพระองค์จงให้ประกาศกึ่งนี้ทั้งเขาทั้งเข็น คนเฝ้าหรือโคและมาแกลชว้า พระองค์ก็อย่าไค้ไช้อย่างแตกอน อนึ่ง ผู้ที่เป็นกำลังเคยกระทำความดีไว้ พระองค์จงให้การบริหาร^๒

^๑ชาตกัฏฐกถา ภาค ๑๐ พรหมนารทชาคก มหานิบาต หน้า ๑๕๑ - ๑๕๒.

^๒ขิม บัดเพียงนุร, "พรหมนารทชาคก," นิมาตชาคกฉบับหอสมุดวชิรญาณ,

ครั้นถวายโอวาทแก่พระเจ้าองค์ติราชแล้ว พระนารถฤกษ์ก็กลับไปยัง
พรหมโลก คำสอนของพระฤกษ์ทำให้พระเจ้าองค์ติราชทรงละมิจิตาธิฐิ เริ่มทำบุญ
ให้ทานและทรงตั้งอยู่ในทศกัณฐิราชธรรม

คัมภีร์พระธัมมปทัฏฐกถา กล่าวถึงฤษินารทว่าเป็นฤษีผู้บำเพ็ญบะอยู่ในป่า
หิมพานต์จนแก่กล้ามีอายุมาก สามารถที่จะห้ามพระอาทิตย์ไม่ให้ส่องแสงมายัง
โลกมนุษย์ได้ ก็มีเรื่องราวว่า สมัยเมื่อพระเจ้าทวารวดีครองราชสมบัติอยู่ ณ
กรุงพาราณสี มีฤษีชื่อเทวล บำเพ็ญบะอยู่ในป่าหิมพานต์ เป็นเวลา ๔ เดือน มี
ความประสงค์จะมาอยู่ในเมืองสัก ๔ เดือน จึงออกจากป่าหิมพานต์มาขอพักที่โรง
ของนายช่างหม้อ ในคืนเดียวกันนี้ฤษินารทก็ออกจากป่าหิมพานต์และมาขอพักร่วมกับ
ฤษีเทวล เมื่อต่างฝ่ายต่างสนทนาเป็นที่เข้าใจกันแล้วและยินดีที่จะพักร่วมกัน ก่อนนอน
ฤษินารทสำนึกว่าคนมาขอพักทีหลัง จึงจำที่นอนของฤษีเทวลและประตูเข้าออกไว้แล้ว
จึงนอน ส่วนฤษีเทวลเมื่อจะนอนไม่นอนในที่ของตนกลับไปนอนขวางกลางประตู ครั้น
พอตกึกฤษินารทออกไปข้างนอก จึงไปเหยียบขงาของฤษีเทวล ทำให้ฤษีเทวลตื่นขึ้น
และกล่าวตำหนิฤษินารท ฤษินารทจึงกล่าวขอโทษแล้วเดินออกไป ฤษีเทวลเห็นว่า
ฤษินารทเมื่อจะออกไปข้างนอกเดินมาเหยียบขงาของตน จึงกลับนอนหันศีรษะไปทาง
เท้าไม่นอนในท่าเดิม ฤษินารทเมื่อจะกลับเข้ามาก็คิดว่าเมื่อขาออกตนผิดพลาดเดิน
ไปเหยียบขงาของฤษีเทวล ฉะนั้นขาเข้าจึงเดินไปทางเท้าของฤษีเทวล ก็ปรากฏว่า
เดินไปเหยียบคอของฤษีเทวลเข้าอีก ฤษีเทวลโกรธจึงสาปฤษินารทว่า "พระอาทิตย์
มีรัศมีตั้งพัน มีเดชตั้งร้อย สามารถกำจัดความมืดให้สว่างได้ เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นมา
ในเวลาเช้า ขอให้ศีรษะของท่านจงแตกออกเป็น ๗ เลี้ยว"^๑ ฤษินารทจึงกล่าวว่า

^๑สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ธัมมปทัฏฐกถา
ภาค ๑ (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๔๐.
สหสสรลี สดเตโช สุริโย ทมวินทโน
ป้าโต อุกฤษณเต สุริเย มุทธา เต ผลตุ สดตชาติ

คนไม่มีความผิด และเมื่อตนกล่าวขอโทษก็ยังถูกสาปอีก โทษของใครมีก็ขอให้ศีรษะ
 ของคนนั้นแตกไป โทษของใครไม่มีก็ขอให้ศีรษะของคนนั้นจงอย่าแตก แล้วยังกล่าว
 คำสาปเช่นเดียวกับฤๅษีเทวด ฤๅษีนาทนั้นเป็นผู้มีอำนาจมากสามารถระลึกชาติได้
 ๘๐ กัลป์ คือ ในอดีต ๘๐ กัลป์ ในอนาคต ๘๐ กัลป์ จึงทราบว่าคำสาปจะตกแก่ฤๅษี
 เทวดาก็มีความสงสาร จึงห้ามพระอาทิตย์ไม่ให้ไหลพ้นขอบฟ้าด้วยกำลังฤทธิ์ของตน
 เมื่อพระอาทิตย์ไม่ขึ้น ชาวเมืองก็เดือดร้อน จึงพากันไปร้องทุกข์กับพระเจ้าแผ่นดิน
 พระเจ้าพาราณสีทรงพิจารณาพระราชจริยาวัตรของพระองค์โดยตลอด ไม่ทรงพบข้อ
 บกพร่องที่ไม่สมควร จึงทรงคิดว่าชะรอยจะมีบรรพชิตวิวาทกัน จึงตรัสถามไต่ความ
 ว่ามีฤๅษี ๒ คนมาขอพักแรมที่โรงนายช่างหม้อเมื่อเย็นวาน จึงเสด็จไปตรัสถามฤๅษี
 นาทว่าการทำงานของชาวชมพูทวีปหยุดชงัก โลกมีมืดเพราะเหตุใด ฤๅษีนาทจึงพูด
 เรื่องราวทั้งหมดให้ทรงทราบและทูลวิธีแก้ไขว่า ถ้าฤๅษีเทวดขอโทษคนอันตรายก็จะ
 ไม่มี พระเจ้าพาราณสีทรงขอให้ฤๅษีเทวดขอโทษฤๅษีนาท เมื่อฤๅษีเทวดไม่ยอมจึง
 รับสั่งให้จับมือ จับเท้า จับทองและจับคอของฤๅษีเทวดาในกมลลงแทบเท้าของฤๅษีนาท
 ฤๅษีนาทได้ทูลพระเจ้าพาราณสีต่อไปว่า ฤๅษีเทวดามีโทษตนด้วยความสะดวกใจ
 ฉะนั้นต้องหาวิธีอื่นแก้ไข จึงทูลขอให้พระเจ้าพาราณสีรับสั่งให้ฤๅษีเทวดเอาก้อนดินเหนียว
 หุ่นไว้บนศีรษะแล้วไปยืนแช่ในสระน้ำลึกแฉกอก จากนั้นก็กล่าวกับฤๅษีเทวดว่า เมื่อตน
 คลายฤทธิ์แล้วพอพระอาทิตย์ไหลขึ้นมา ให้ฤๅษีเทวดค้ำน้ำหนีไปไหลที่อื่น ก่อนดินเหนียว
 บนศีรษะของฤๅษีเทวดเมื่อถูกรัศมีของพระอาทิตย์ก็จะแตกออกเป็น ๗ เสียง ฤๅษีเทวด
 จึงพ้นอันตราย^๑

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑คณะกรรมการแผนกตำราฯ, "พระคัมภีร์เถร," พระชัยมปัทมฐกถาแปล
 ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๗),
 หน้า ๕๖ - ๖๑.

ประวัติผู้เขียน

นางสาวยุพิน กษมากุล เกิดที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สำเร็จ
ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก (มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒปัจจุบัน) จังหวัดพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ปัจจุบันรับราชการ
เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย